

Informatiebuletin van de
AWN - Nederlandse Archeologievereniging -
afdeling Zeeland & West-Brabant

maart 2023

Zuidwesterheem

jaargang 35
nummer 112

INHOUD:

Doggerland	03
Pierensteektocht	06
Excursie Brugge	12
De muntgewichtdoos van Marten Goetbloet uit de collectie van Marie de Man	18
Aanlevering kopij	26
Colofon	28

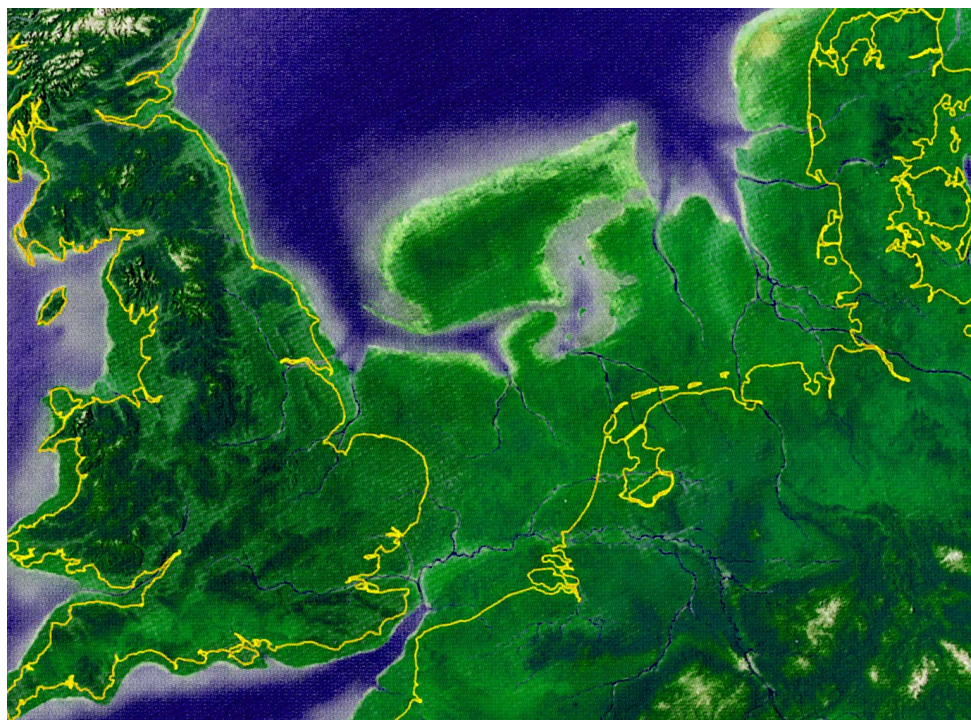
Foto's omslag: Alex Groosman (r) en Niek Beeke (Gruuthusemuseum, Brugge)
Foto hieronder: Niek Beeke (Gruuthusemuseum, Brugge)

Doggerland

Onze stranden, maar ook de zuidoostkust van Engeland, liggen aan de rand van een enorm verdwenen landschap: Doggerland, waar nu de druk bevaren Noordzee is. Hier lieten vroege mensachtigen in Noord-Europa meer dan 900.000 jaar geleden hun voetstappen achter. Vervolgens kwa-

men de ijstijden, een wereld van wolharige mammoeten, neushoorns, paarden en rendieren en ook de Neanderthalers, die op hen jaagden. Aan het eind van de laatste ijstijd liet de moderne mens zijn sporen achter. Het was een constant veranderende wereld, waarbij rond 6000 v. Chr. Doggerland getroffen werd door een catastrofale vloedgolf die de laatste delen van het eilandenrijk overspoelde. In de eeuwen daarna verdwenen de laatste stukken land onder water en

*Doggerland ca. 10.000 jaar geleden. Er ontstaan boreale bossen met den, hazelaar en eik. Er is een zeespiegelstijging van 70 cm. per eeuw.
Bron: Archeologie in Nederland | 2021 | 4.*

daarmee ook Doggerland. Nederland ligt aan de rand van dit gebied dat één van de belangrijkste prehistorische vindplaatsen is. De vele zandsuppleties langs de kust leveren regelmatig vondsten op afkomstig uit Doggerland. De vondst van 33 vuistbijlen tussen opgezogen grind op een stortplaats in Vlissingen door Jan Meulmeester is daar een mooi voorbeeld van. In 2001 baarde de vondst van een schedelfragment van de Neanderthaler ‘Krijn’ in een schelpenhoop in Yerseke veel opzien.

Het RMO geeft regelmatig lezingen over een bepaald onderwerp. Het verslag van zo’n lezing, bijgewoond door Corrie Messer, vindt u hieronder.

RMO LEZING / WEBINAR DOOR PROF. DR. LUC AMKREUTZ, CONSERVATOR PREHISTORIE RIJKSMUSEUM VAN OUDHEDEN OP 20 DECEMBER 2022.

“Leidse stellingen”: De ontwikkelingen uit onze vroege prehistorie zijn cruciaal om hedendaagse vraagstukken te begrijpen.

Het Doggerland heeft enorme klimaat- en landschapsveranderingen ondergaan zoals sterke temperatuurswisselingen. De mensheid beïnvloedt de omgeving in negatieve zin met name sinds de industriële revolutie. Luc Amkreutz trekt hiermee bewust een lijn van verleden naar het heden.

Er zijn veel nieuwe onderzoeksmethoden voor de bodem van de Noordzee.

Het schedelfragment van Krijn, gevonden door Luc Anthonis, met de karakteristieke dikke wenkbrouwboog. Achter die boog zit een kleine holte in het bot, het gevolg van een onderhuidse tumor. Bron: Archeologie in Nederland | 2021 | 4.

*Reconstructie van Krijn, de eerste Neanderthaler van Nederland.
Bron: Archeologie in Nederland / 2021 / 4.*

Er is een enorm archief uit deze verdronken wereld aan de Engelse kust. In 2013 werden voetafdrukken van een familiegroep van 950.000 jaar geleden gevonden in de klei van het estuarium, een voorloper van de Thames.

In het glaciaal leefden mammoeten, reuzenelanden en vroege mensachtigen.

In het eemien, het laatste interglaciaal, was het een steppegebied met een mammoetfauna. Resten zoals mammoetkiezen en werktuigen zoals vuistbijlen in de Levalloistechniek van Neanderthalers vinden we terug op de stranden. Ze maakten veel gebruik van Wommersom kwartsiet, afkomstig uit Midden-België. Dat er een vuurstenen werktuig is gevonden met pek (gemaakt van berkenbast) om het te monteren in een handgreep zegt

veel over de skills van de Neanderthaler. Luc Armkrechtz typeert de Neanderthalers als ideale ijstijd-overlevers. Ze waren pioniers in de achtbaan van het klimaat! 40.000 jaar geleden waren de Neanderthalers ineens verdwenen. (In het RMO is de wenkbrauwboog van 'Krijn' te zien, één van de belangrijkste stukken uit de prehistorische collectie).

14.000 jaar geleden wordt het abrupt warmer, zodat oerossen en elanden deze gebieden gaan bewonen. Hierna volgt weer een klimaatomslag en komen dieren als mammoeten en rendieren terug.

In het holoceen is Doggerland een verdrinkende wereld waarbij de hoger gelegen gebieden als eilanden overblijven. Er ontstaan uitgestrekte wetlands met o.a. otters en bevers. Het is een rijke en dynamische omgeving. Er is veel en goed geconserveerd materiaal gevonden zoals speerpunten en pijlpunten van bot en enkele versierde voorwerpen. Uiteindelijk vaagt een vloedgolf het Doggerland weg. De bewoners moesten zich aanpassen en flexibel zijn. Tijdens het begin van het neolithicum bewoonden ze o.a. donken. Er werden voedselgewassen verbouwd en gejaagd en verzameld. Het was een complementaire voedselproductie waar we vandaag veel van kunnen leren. Het gaat om migratie, mobiliteit en innovatie. Daarnaast is economische flexibiliteit van belang en zullen we bepaalde levenswijzen moeten opgeven om te overleven. Het gaat om sense of community

(gemeenschapszin). We lopen als soort gevaar!
Tot slot is het belangrijk dat vondsten die gedaan worden op de Zandmotor en de Maasvlakte door enthousiaste zoekers gemeld worden (o.a. bij het RMO en via het meldformulier Oervondstchecker), zodat we nog meer kunnen leren over dit interessante gebied.
Wil je meer weten? Lees het boek “Doggerland, verdwenen wereld in de Noordzee”.

Corrie Messer-de Wilde.

Pierensteektocht

VERSLAG “PIERENSTEEKTOCHT” OP DE SLIKKEN VAN RILLAND.

Op vrijdagochtend 6 januari is het bewolkt maar droog, met een in kracht afnemende zuidwesten wind. Het is om 10.32 uur laag water en ik besluit mijn spitvork en mijn laarzen te pakken en mijn rugzak gereed te maken voor een bezoek aan het verdronken land van Rilland. Misschien kan ik er pierensteken!
Terwijl ik over de Westerscheldedijk het zanderige slik op loop, zie ik dat de eerste terp te bereiken is. Via een uitgespoeld zanderig geultje, waar ik niet verder dan enkeldiep in weg zak,

loop ik verder richting de veenbodem van de terp. Deze ziet er beloopbaar uit vergeleken met het slappe omringende slib. In kuiltjes met achtergebleven water zie ik verscheidene scherven liggen: een bakpanrand, zwartbakkend aardewerk en een fragment van een holle bakpansteel. Er liggen veel restanten baksteen in een kuil vlak bij de nieuwe strekdam. De rand van de terp is duidelijk te onderscheiden als je in oostelijke richting kijkt met de oude herstelde strekdam erachter en, leuk voor de foto, een schip dat op weg is naar zee. Op de terp vind ik een groot stuk zwartbakkend aardewerk met uitgeknepen voetjes. Teruglopend naar de rand van de terp langs de kop van de strekdam raap ik nog een stuk bot op en een stuk zwartbakkend aardewerk; op de rand ligt baksteenpuin.
Het wordt tijd om de terp te verlaten want ik zie twee schepen aankomen en de hoge boeg- of hekgolven kunnen gevaarlijk zijn. Ik maak wat foto's en het ziet er prachtig uit: passerende schepen in de ochtendzon en rechts de nieuwe strekdam.
Ik besluit in westelijke richting de oever van de Westerschelde te volgen om te zien wat er verder in de schervenrijke rand aan- of bloot gespoeld is. Even ten westen van de terp ligt een brede strook verspoelde steenresten, maar ook plavuizen, potscherven met aangeknepen voetjes, stukken roodbakkend aardewerk, oren en randen, een hals van een kan. Verder westelijk heb je een mooi zicht op de rivier vanaf een wat hoger liggend

afwaterend stuk zanderig slib. Het teruglopende water spoelt deltavormige patronen uit in het slib en het zicht op de rivier met passerende schepen en prachtige luchten, met op de achtergrond de industrie van Antwerpen en de kerncentrale van Doel, is adembenemend.

Langs de 'hoogwatervluchtplaats' loop ik uiterst voorzichtig, vanwege het dunne slib en de kuilen, naar de Westketel en naar het 'paardengraf'. De moerneringsputten ter plaatse staan nog onder water want het tij is niet laag genoeg vanwege de westenwind. Gelukkig vind ik nog een moerneringsplek die bloot ligt en de schep/

spadesteken zijn duidelijk te onderscheiden. Even verderop zie ik de strook veen met boomwortelrestanten, het zgn. 'verdronken bos'. Sommige moerneringsputten zijn helemaal onder zand en slib verdwenen. Het wordt tijd om naar huis te gaan. Ik wandel terug naar de oude strekdam en naar de auto. Het was een prachtige wandeling en ik heb weer fraaie foto's gemaakt, maar heb geen pier gezien!

Leo den Heijer.

Alle foto's bij dit artikel: Leo den Heijer.

Exkursie Brugge

Op zaterdag 21 januari om 8.00 uur verzamelden de Walcherse AWN'ers zich bij Erfgoed Zeeland in Middelburg om van daaruit naar Brugge te rijden, waar we om 10.00 uur verwacht werden bij het Gruuthusemuseum waar we een rondleiding zouden krijgen van de stadsarcheoloog van Brugge, Frederik Roelens.

Er hadden zich 28 deelnemers aangemeld en tussen half tien en tien uur verzamelden AWN'ers uit verschillende delen van de provincie en West-Brabant zich bij het museum. Ariane had gezorgd voor koffie, thee en koeken, zodat we geen tijd kwijt waren aan restaurantbezoek.

Om 10.00 uur togen we o.l.v. Frederik Roelens naar de bovenste verdieping van het museum, het aan de Dijver gelegen vroegere 15e eeuwse stadspaleis van de heren van Gruuthuse. De heren van Gruuthuse dankten een

Foto: Alex Groosman.

De lijfspreuk van Lodewijk van Gruuthuse: "Plus est en vous". Foto: Miranda de Lange.

deel van hun rijkdom aan het bierdrinkende Brugse volk; zij hadden namelijk het "gruutrecht" in leen en mochten belasting innen op lokaal gebrouwen of geïmporteerd bier, het zgn. gruutgeld. Zonder gruuten (salie, gageel, duizendblad en hars) kon je toen water niet drinkbaar maken.

Op de zolder is in 2 ruimten de tentoonstelling "Verhalen uit de ondergrond. Brugge in het jaar 1000" ingericht. Deze tentoonstelling is een samenwerking tussen Raakvlak (Onroerend Erfgoed Brugge en Ommelanden) en de Brugse Musea. Op de oude zolderbalken zien we in zilverkleurige gotische letters nog de lijfspreuk van Lodewijk van Gruuthuse: "Plus est en vous" of "Er zit meer in u/je".

Frederik vertelt enthousiast over de tentoonstelling. Brugge is het

"Venetië van het noorden", een bruisende laatmiddeleeuwse handelsmetropool. Archeologen en historici zien het jaar 1000 als een scharnierpunt in de geschiedenis van de stad. Elementen voor de latere bloeiperiode zijn dan al aanwezig: de kerk, de graaf, de ambachten, de handel en de unieke ligging van de plaats in het landschap. Uit de belangrijkste archeologische sites in en rondom de stad is een collectie topvondsten bijeen gebracht. Vondsten als walvisbot, schaatsen (glissen), juwelen en een berenschedel brengen de verhalen tot leven, van handelscontacten met Scandinavië, schapenboeren op de kustvlakte en boeren op de arme zandgronden.

Na de expositie is er gelegenheid de rest van de collectie te bekijken, bestaande uit fraaie wandtapijten, kleurrijke glasramen, houten sculpturen,

Een Pingsdorf tuitpot in roodbeschilderd aardewerk (1050-1125), ontdekt langs de Brugse Steenweg in Koolkerke. (4 km ten noordnoordoosten van het Belfort in Brugge). Foto: Niek Beeke.

oude kant, Chinees porselein en Bourgondische manuscripten. En ja, we zien er zelfs een bruikleen van Erfgoed Zeeland: de fraaie Syrische kan die in Sluis is gevonden! Indrukwekkend is de fraaie 15e-eeuwse bidkapel die de verbinding maakt tussen het paleis en de Onze-Lieve-Vrouwekerk, met zicht op het gotische koor. De heren van Gruuthuse konden vanaf deze comfortabele plek de dienst vanuit hun paleis bijwonen.

Waarschijnlijk een dubbele groot (leliaert) van Philips de Stoute, 1387-1389, Gent. Foto: Alex Groosman.

Daarna is het tijd om wat te gaan eten, want om 13.00 uur gaan we in het St. Janshospitaal de tentoonstelling “Oog in oog met de dood” bekijken. Het is, zoals altijd op zaterdag, druk in Brugge en het is niet gemakkelijk om met een grote groep een restaurant te vinden waar nog plaats is, dus delen we de groep op en zoekt ieder een andere eetgelegenheid. Zoals te verwachten zijn we daardoor op het afgesproken tijdstip nog wel wat deelnemers ‘kwijt’. Conny Dekker heeft voor alle deelnemers een historisch overzicht gemaakt van het prachtige gebouw en vertelt in het kort de historie van het hospitaal, terwijl we wachten op enkele laatkomers.

Centraal in de tentoonstelling staat het schilderij “De dood van Maria” van Hugo van der Goes.

*Het schilderij "De dood van Maria" van Hugo van der Goes.
Foto: Leo den Heijer.*

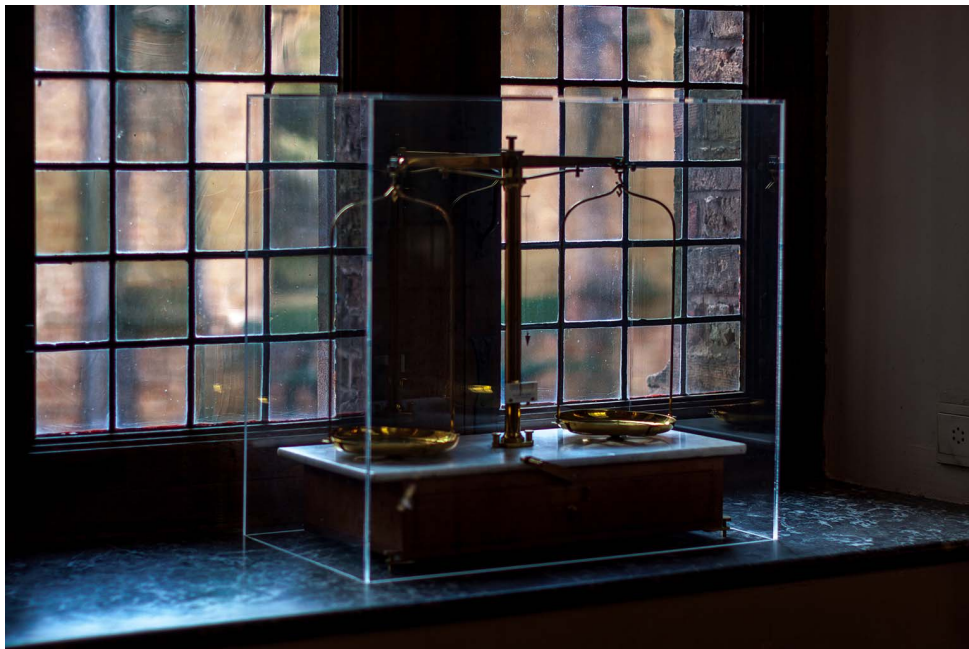

Een sfeerimpressie van de oude apotheek van het hospitaal. Foto: Alex Groosman.

“Oog in oog met de dood” staat stil bij verschillende tijdloze en actuele onderwerpen, zoals afscheid nemen en zingeving. Tegelijk gaat de expositie ook in op het leven en de iconische waarde van Maria en wordt de virtuositeit van Van der Goes belicht. Elk thema is uitgewerkt aan de hand van verschillende topstukken uit de eigen collectie en samengebrachte objecten uit heel Europa. Zo zijn er schilderijen te zien van Memling, Provoost en Albrecht Bouts, maar ook sculptu-

ren en manuscripten. Tussen 2018 en 2022 onderging het schilderij “De dood van Maria” een intensieve restauratie. In een videopresentatie is te zien hoe de restaurateurs te werk gaan.

Na de tentoonstelling bezocht te hebben kon je nog een kijkje nemen op de grote zolder van het hospitaal met zijn indrukwekkende dakconstructie en in de oude apotheek van het hospitaal.

Enkele sfeerimpressies van de oude apotheek van het hospitaal. Foto's: Niek Beeke.

Daarna ging ieder de auto weer opzoeken, na nog even genoten te hebben van koffie met iets lekkers (zoals een Brugse wafel met warme kersen en slagroom) en terugkijkend op een geslaagde dag.

Dank aan allen die zich hebben ingespannen om deze excursie te organiseren - en te reorganiseren - omdat het oorspronkelijke plan, een bezoek aan de 17e-eeuwse Sint Godelieveabdij, op het laatst niet doorging!

Leida Goldschmitz.

De muntgewichtdoos van Marten Goetbloet uit de collectie van Marie de Man

INLEIDING

“ ‘t Ligt altijd dáár, waar men het niet zoekt. Wat in Zeeuwsche armen- en godshuizen tevergeefs wordt gezocht, blijkt in het Zuiden van ons land te berusten”.

Bovenstaand citaat is het begin van een artikel uit 1918 van Marie de Man over de vondst van een muntgewichtdoos van Marten Goetbloet, gedateerd 1614. Zij had eerder in een artikel uit 1916 de vrome wens geuit een doos van een Middelburgse muntgewichtmaker te bezitten. Dankzij een ruil met de bekende muntenverzamelaar en publicist A.O. van Kerkwijk werd haar wens vervuld. In haar artikel beschrijft zij de muntgewichtdoos uitvoerig. Daar kunnen we haar alleen maar om prijzen zoals we straks kunnen lezen. We laten haar nog een keer aan het woord.

“Volgens mededeeling van den bezitter was het een exemplaar van den Middelburgschen balansmaker Marten Goetbloet, incompleet en in tamelijk slechten toestand verkeerende. Het doosje is inderdaad zeer geschon- den (afb. 2). Uitwendig is het fraai genoeg in blinddruk geornamenteerd met twee vioolhaakjes tot sluiting, maar inwendig heeft het door den houtworm veel geleden. Weegschaaltjes en aasgewicht ontbreken. De

afmetingen van het perenhouten doosje zijn 145 x 83 x 32 mm. (afb. 3). Het voert geen etiquette, maar op de vlakken rand langs de scharnieren leest men het met inkt geschreven niet zeer duidelijke opschrift: Ghemaekt bij Marten Goetbloet tot Middelburgh (op den) Burgh. Een schuiflade bevindt zich in de doos, niet in het deksel (afb. 4). Dit laatste vertoont in fraaie gravure twee vierkanten door krulwerk gescheiden. In het midden van ieder vierkant een rozet in zwartsel aangebracht, in zes golvende stralen uitlopende, door vier kleine roosjes in de hoeken omgeven. Tweemaal komt het jaartal 1614 er op voor. Alles omgeven door een rand uit drie als klaverblaadjes gevormde (symbool puntcirkel) bestaande, onderling door een schulpje verbonden. Er zijn nog 26 koperen blokjes aanwezig, die meest alle in de schuiflade zijn te vinden. 23 Ervan voeren aan de onderzijde een zelfde merk namelijk het Zeeuwsche wapen tusschen de letters M G B, waarboven de burcht van Middelburg en o6 (1606), het aangenomen teeken van den balansmaker Marten Goetbloet. De drie overige gewichtjes hebben andere, maar eveneens Zeeuwsche merken, waarvan twee uit later tijd (afb. 5). Het merk M G B is reeds bekend. Het is beschreven onder no. 8 op blz. 109 van mijn vorig artikel, waar het voorkomt op het blokje van den Engel-

schen angelot, in het Kon. Kabinet berustende. De opschriften boven sommige vakjes zijn tengevolge van het afbrokkelen van het hout gedeeltelijk uitgewischt, andere zijn overgeschreven, zoodat het niet meer precies te zeggen valt, wat er oorspronkelijk heeft gestaan. Zie hier de namen, die goed leesbaar zijn”.

afb. 1. Penning M.G.A. de Man 25 jaar numismate door Corn. L.J. Begeer, messing, 1905. Formaat 4,0 x 3,0 cm. Zeeuws Museum, coll. KZGW, inv.nr. Gm1761. Foto: Anda van Riet & Mieke Wijnen.

Maria Goverdina Antonia de Man, 1855-1944, was vanaf 1889 tot 1933 conservatrice van het Numismatisch Kabinet van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Van haar vader, een bekende Middelburgse arts en oudheidkundige, erfde ze haar grote liefde voor de Zeeuwse geschiedenis. In een honderdtal (!) artikelen, waarvan vele in het jaarboek van het Koninklijk Genootschap voor Munt en Penningkunde (K.G.M.P.), gaf zij blijk van haar veelzijdige belangstelling. Van dit Genootschap, dat in 1892 werd opgericht, was zij vanaf het begin - en lange tijd - het enige vrouwelijke lid. In 1905 kreeg zij een penning uitgereikt vanwege 25 jaar wetenschappelijke verdiensten als numismate (afb. 1), waarna in 1917 het erelidmaatschap volgde. Aan Marie de Man is het te danken dat veel gegevens uit het Middelburgse archief door publicatie bewaard gebleven zijn. Het archief zelf is in 1940 door oorlogshandelingen deels verloren gegaan. Ook haar huis in de Lange Sint Pieterstraat, met daarin haar eigen collectie waaronder Middelburgse muntgewichten en -dozen, is toen verloren gegaan. In 1942 moest zij uit Middelburg evacueren. Haar laatste jaren bracht ze door in Leiden, waar zij in 1944 overleed.

afb. 2. Muntgewichtdoos van Marten Goetbloet, 1614. Collectie Bernisches Historisches Museum, inv.nr. H/33682. Foto: Daniel Schmutz.

Vervolgens somt De Man alle gewichten op met naam en de plaats die zij in de doos en lade aantrof. Ook de muntgewichten die volgens de bijgeschreven tekst in de doos horen maar er op dat moment niet inzaten worden door haar vermeld. De beschrijving van de muntgewichten is zeer uitvoerig en beslaat in haar artikel wel dertien (!) pagina's. Marie de Man verzamelde ook nog andere muntgewichtdozen en losse muntgewichten. Over haar tweede Middelburgse muntgewichtdoos, van Jacob de Neve, vervaardigd in 1643, schreef zij in 1922. In 1929 kon zij een derde Middelburgse muntgewichtdoos bemachtigen, namelijk een van Martinus de Backer uit 1657. In datzelfde jaar schonk zij deze doos aan het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der We-

tenschappen en we vinden deze doos vandaag de dag terug in de opstelling van het Zeeuws Museum in Middelburg. Zij bezat overigens nog meer muntgewichtdozen, zoals die van de Amsterdamse makers M. Groengraft, Paulus Dorsman, Johannes Lindenman en twee van Jacob l' Admiral. Dan breekt, voor Nederland, in 1940 de Tweede Wereldoorlog uit. Door zware bombardementen wordt op 17 mei van dat jaar de Middelburgse binnenstad voor het grootste deel verwoest. Ook de Sint Pieterstraat met de woning van Marie de Man en haar zuster Antoinette wordt daarbij niet gespaard. Of de woning geheel of gedeeltelijk wordt verwoest is niet bekend, wel dat Marie, met haar zuster, op dat moment in Domburg verbleef. Wat er met haar collectie gebeurde,

afb. 3. Muntgewichtdoos van Marten Goetbloet, 1614. Geen gewichten in de doos. Collectie Bernisches Historisches Museum, inv.nr. H/33682. Foto: Daniel Schmutz.

zoals munten, penningen en de muntgewichtdozen, blijft onduidelijk. Een belangrijk deel van haar numismatische collectie had De Man in 1922 en 1923 verkocht aan het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen. Een klein deel nam zij tijdens haar evacuatie mee

naar Domburg. Maar er bleef nog veel materiaal, waaronder haar numismatische boeken en aantekeningen, achter in het huis in Middelburg. Mogelijk bevond zich ook de collectie muntgewichtdozen daarbij. Belangrijk hierbij is de vraag of er nu wel of niet nog eigendommen van beide zusters uit de

puihopen gered zijn. Van de Amsterdamse muntgewichtmakers Groen-graft, Dorsman, Lindenman en l'Admiral staan vele dozen op de site www.muntgewicht.nl. Helaas beschreef De Man deze dozen niet in detail, zodat we alleen kunnen gissen of zich daar een exemplaar uit haar collectie tussen bevindt. De verblijfplaats van de Middelburgse muntgewichtdoos van Jacob de Neve is tot op heden onbekend.

Tijdens een onderzoek naar Middelburgse muntgewichtdozen in museale collecties schreef ik ook het Bernisches Historisches Museum in Bern (Zwitserland) aan. Uit een publicatie van dhr. F. Lavagne in Schweizer Münzblätter in 1966 bleek dat hij de collectie muntgewichtdozen en munt-

gewichten die zich in het betreffende museum bevindt geïnventariseerd had. Eén van deze dozen was een Middelburgse muntgewichtdoos (inv.nr. H/33682) met een aantal gewichten van Molkman, Du Mont en Goetbloet. Het betrof een samengestelde doos zonder verdere gegevens en beschrijving. De in het Frans geschreven tekst omschrijft de initialen van de maker als MM, 95(1595) MM 1601 en MM 1615.

Deze gewichten zijn abusievelijk omschreven als gewichten van Matthijs Molckman terwijl het hier om Maarten du Mont gaat. Van Molckman bestaan namelijk geen muntgewichten met deze jaartallen.

Vervolgens schrijft Lavagne dat de initialen MB en 06(1606) aan Maarten du Mont toebehoren. MB moet

afb. 4. Muntgewichtdoos van Marten Goetbloet, 1614. 13 muntgewichten in de lade. Collectie Bernisches Historisches Museum, inv.nr. H/33682. Foto: Daniel Schmutz.

uiteraard MGB zijn, namelijk Marten Goetbloet.

Door zijn foute interpretatie van de makersinitialen verkeerde ik jarenlang in de veronderstelling dat het hier om een samengestelde muntgewichtdoos van Matthijs Molckman ging. (inv.nr. H/33682).

Bij navraag aan het Bernisches Historisches Museum kreeg ik een aantal foto's toegestuurd van de doos en de muntgewichten waaruit bleek om welke muntgewichtmakers het nu precies ging.

De bovenkant van het deksel vertoont de afdrukken van een aantal stempels, evenals de binnenzijde van het deksel.

(afb. 1) De doos zelf is leeg, geen gewichten, geen balans, geen aasgewichten met houten schuifje. (afb. 2)

In de lade bevinden zich nog 13 muntgewichten: 8 van Marten Goetbloet, 2 van Matthijs Molckman, 2 van Maarten du Mont en 1 gewicht van Peeter Herck II uit Antwerpen.

(afb. 3) De doos ziet er verder erg kaal uit en vertoont houtwormgaatjes.

De maten van de doos bedragen: 14,7 x 8,5 x 3,5 cm.

De foto's bestuderend en de gegevens controlerend van de nog aanwezige gewichten kan ik niet anders dan tot de conclusie komen dat we hier te maken hebben met de sinds 1940 verloren gewaande muntgewichtdoos uit de collectie van Marie de Man. De maten van de doos, de beschrijving van het deksel met inhoud, de stempels in het deksel en de rand kloppen. Van de muntgewichten uit de doos

zijn 9 exemplaren identiek aan haar beschrijving, de andere vier, waaronder het gewicht van P.H. uit Antwerpen, zullen naderhand zijn toegevoegd. Graag had ik, als laatste overtuigend bewijs, de met inkt geschreven tekst gelezen die Marten Goetbloet aanbracht in de doos. Maar helaas, ook nieuwe foto's die op mijn verzoek zijn genomen van de oorspronkelijke plaats van de tekst, maken de tekst niet zichtbaar. Wel kreeg ik het bericht dat de doos door het museum in 1951 verworven is van een inwoner van Bern, maar zonder vroegere historie. Waar de doos tussen 1940 en 1951 verbleef is onbekend.

Concluderend stel ik vast dat deze doos gered is uit het woonhuis van Marie de Man en blijkbaar roet- en/of brandschade had. Na de vondst is de doos erg grondig schoongemaakt waarbij onder andere de met inkt geschreven tekst en jaartallen verdwenen zijn. Ook een belangrijk deel van de gewichten is er niet meer. Mogelijk is de doos open geweest waardoor alleen de gewichten in de lade bewaard bleven. Een aantal daarvan vertoont duidelijk brandschade (zie afb. 5). Dankzij de uitstekende en uitgebreide beschrijving in de publicatie van Marie de Man kan deze doos geïdentificeerd worden. Jammer is het wel dat er nu nog steeds geen muntgewichtlade van Matthijs Molckman bekend is.

afb. 5. Muntgewichten in muntgewichtdoos Marten Goetbloet, Bernisches Historisches Museum, voor- en keerzijde, inv.nr. H/33682. Foto: Daniel Schmutz.

Marten Goetbloet, 8 muntgewichten (16)06.
Matthijs Molkman, 2 muntgewichten (15)93 en 1605.
Maarten du Mont, 2 muntgewichten 1615.
Peeter(Pieter) Herck II, 1 muntgewicht, datering 1643-1667, Antwerpen.

Met dank voor de bereidwillige medewerking aan:

- Flora Tarelli: Mitarbeiterin Dokumentation und Sekretariat – Fotobestellungen.
- Daniel Schmutz, lic. phil. Kurator Numismatik und Staatsaltertümer, Koordinator Historische Sammlung, Bernisches Historisches Museum.
- Leida Goldschmitz-Wielinga voor haar aanwijzingen in de tekst.

Dit artikel is eerder gepubliceerd in het tijdschrift *Met en Wegen* van de Gewichten en Maten Verzamelaars Vereniging, september 2022, 50e jaargang / no. 199 / pp. 4742-4746.

H. Hendrikse.

LITERATUUR

Hendrikse, H., 2000: Makersmerken op Middelburgse muntgewichten, in: *'Met en Wegen'*, 112, pp. 2657-2668.

Lavagne, F.G., 1966: Poids à godet pour le pèsage monétaire, in: *Schweizer Münzblätter*, Vol. 16, Heft 61, p. 46.

Man, M.G.A. de, 1918: Doosje met goudgewicht van Marten Goetbloet, balansmeester te Middelburg, in: *Jaarboek voor M.P.K.* 5, pp. 30-47.

Man, M.G.A. de, 1922: De Grafelijke Munt van Zeeland en de balansmeesters die er voor gewerkt hebben, in: *Jaarboek voor M.P.K.* 9, pp.41-69.

Santen, C. van, 2019: Marie en Antoinette de Man, in: Arjan van Dixhoorn, Henk Nellen, Francien Petiet (red.), *Een hoger streven: Bouwstenen voor een geschiedenis van het Zeeuws Genootschap, 1769-2019*. Middelburg: Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen.

Wittop Koning, D.A./G.M.M.Houben, 1980. 2000 Jaar gewichten in de Nederlanden; stelsels, ijkwezen, vormen, makers, merken, gebruik. Lochem.

Aanlevering kopij

Graag vraag ik even uw aandacht voor het volgende.

Om misverstanden en teleurstelling bij het aanleveren van kopij voor ons papieren informatiebulletin Zuidwesterheem te voorkomen, geef ik u graag de volgende aanwijzingen.

TEKSTEN

Teksten kunnen in elk format worden aangeleverd: *.txt, *.rtf, *.doc, *.docx enzovoort.

Het lettertype en de grootte hiervan speelt in principe geen rol. Zuidwesterheem kent namelijk een eigen opmaakprofiel. Dit wordt gehanteerd om het geheel er zo uniform mogelijk uit te laten zien.

Natuurlijk probeer ik zoveel als mogelijk de door u gebruikte opmaak over te nemen. De mogelijkheden daartoe zijn echter niet onuitputtelijk. Omdat de tekstkolommen in Zuidwesterheem relatief smal zijn, zijn inspringingen (bijvoorbeeld bij opsommingen) niet zo handig. Lange kopjes boven alinea's en paragrafen maken de tekst eerder onleesbaarder dan leesbaarder.

In sommige gevallen worden deze (uiteraard in overleg met de auteur) ingekort.

Teksten met voetnoten en / of eindnoten kunnen helaas niet in behandeling genomen worden.

Dit komt omdat het softwareprogramma waarmee Zuidwesterheem wordt opgemaakt (Microsoft Publisher) het fenomeen voetnoten en / of eindnoten niet kent.

De voetnoot- en eindnootverwijzingen in de tekst worden namelijk niet als zodanig herkend. Ook vervalt hiermee de relatie tussen voetnoot- en eindnootverwijzing en de bijbehorende verklarende tekst.

Tabellen, grafieken, diagrammen, illustraties, afbeeldingen, e.d. met daarin voorkomende teksten mogen geen originele breedte hebben die groter is dan 13 cm. Tabellen, grafieken, diagrammen e.d. die groter dan deze breedte worden aangeboden, worden daarna door mij toch weer verschaald tot een breedte van 13 cm met alle gevolgen van dien. In dat laatste geval is de tekstgrootte in Zuidwesterheem vaak (veel) kleiner dan het origineel en daardoor onleesbaarder dan de originele tekstgrootte in de tabel, grafiek e.d.

Indien tabellen worden gebruikt, dan bij voorkeur deze in Word aanmaken of converteren naar Word.

AFBEELDINGEN

Afbeeldingen, illustraties, foto's e.d. die bij een bepaalde tekst behoren, kunnen alleen maar verwerkt worden als zij separaat worden aangeboden. Dus NIET als zij voorkomen als ingesloten bestanden in Word, Excel, Powerpoint enzovoort. Dit geldt ook voor het versturen van afbeeldingen per e-mail. Deze gaarne als bijlage verzenden, dus niet ingesloten in het e-mailbericht.

Foto's uitsluitend als originele bestanden vanaf de geheugenkaart van de fotocamera inleveren, liefst RAW bestanden, anders TIFF of JPG. Minimale eis voor een liggende foto: 3033 x 2022 px en voor een staande foto: 1460 x 2190 px.

Foto's die gemaakt zijn in binnenruimtes met een smartphone en/of een tablet zijn uitsluitend geschikt voor weergave op een beeldscherm en dus niet voor drukwerk. Alleen al de grote hoeveelheden ruis en verlies van scherpte en detail die ontstaan bij opnamen in binnenruimtes, maken overduidelijk dat smartphones en tablets niet ontworpen zijn om er foto's mee te maken. Foto's die met natuurlijk licht zijn gefotografeerd voldoen vaak of bijna altijd wel aan de kwaliteitsnorm.

Scans met een gescande resolutie van minimaal 300 of liever 600 dpi en als TIFF of PNG bestand.

Ingeval scans in zwart/wit en/of grijs-tinten deze toch inscannen als kleurenafbeelding m.b.t. eventuele contrastcorrectie (via de kleurkanalen).

Zelfgemaakte afbeeldingen, illustraties e.d. het liefst aanleveren als gevectoriseerd bestand, dus niet als rasterafbeelding of bitmap (BMP). Een vectorafbeelding is een grafische voorstelling met behulp van eenvoudige meetkundige begrippen zoals punten, lijnen, krommen, polygonen e.d., die alle met wiskundige vergelijkingen beschreven worden.

Het nadeel van een rasterafbeelding of bitmap is namelijk dat bij het vergroten de afzonderlijke pixels zichtbaar zullen worden.

Gevectoriseerde tekenbestanden kunnen daarentegen verliesloos worden verschaald, bitmaps dus niet.

Let op: tekeningen, afbeeldingen en andere illustraties die worden opgeslagen in JPG, JPEG en GIF zijn net zo goed bitmaps!

Enkele softwareprogramma's waarmee vectorbestanden gemaakt kunnen worden, zijn: Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Adobe Fireworks en AutoCAD.

Niek Beeke

ADRESSEN BESTUUR AWN-ZEELAND OLOFON

a. Voorzitter:

A.F.J. (Alex) Groosman
Plaatweg 1
4524 KK Sluis
06-51409935
alex@groosman.org

b. Secretaris:

Vacant
Contactpersoon secretariaat:
N. (Niek) Beeke

c. Penningmeester:

N. (Niek) Beeke
Rotterdamsekaai 65 a
4331 GN Middelburg
tel.: 0118-639040
niekbeek@xs4all.nl

d. Lid:

A.D.C. (Ariane) Lafort-de Lepper
Seispark 10
4334 AZ Middelburg
06-46158482
robariane@hotmail.com

e. Lid:

T. (Ton) Ruigrok
tonruigrok@gmail.com

*Kopij voor de volgende Zuidwester-
heem kunt u tot 19 mei inleveren bij
de leden van het bestuur. Bij voor-
baat hartelijk dank voor uw bijdrage!*

Ere-voorzitters van onze vereniging:
J. van Hinte † en J. van den Berg †

Redactie: Leida Goldschmitz (eindredactie) en Niek Beeke.
Zuidwesterheem is de kwartaaluitgave van de AWN-afd. Zeeland, een blad voor en door leden van de afdeling en andere geïnteresseerden.
De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van de artikelen. Het bestuur behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen te weigeren of in te korten, dit uiteraard in overleg met de auteur.